

Die voetstappen in de nacht

De Ierse **Jacqueline Nolan** woont in Amsterdam. Ze bracht haar jeugd door in een arbeiderswijk in Noord-Dublin. In 2010 ontdekte ze dat ze een halfbroer had, die opgroeide in de katholieke instelling Artane. „Alles wat je hebt gehoord was waar, het was alleen nog tien keer erger.”

Door **JACQUELINE NOLAN**

In 2010 sloeg het seksueel misbruik-schandaal binnen de Katholieke Kerk van de VS en Ierland over naar het Europese vasteland. In de woorden van een journalist in Nederland, waar ik woon, was 2010 het jaar waarin het schandaal het internet op ging.

2010 was ook het jaar waarin ik ontdekte dat ik een oudere broer had. Mijn moeder had hem in haar late tienerjaren gekregen in een tehuis voor ongehuwde moeders in de Ierse Midlands. Hij bracht tien jaar in pleeggezinnen door voordat hij werd overgedragen aan een katholieke instelling waar hij werd misbruikt.

Mijn moeder stierf in 2010.

In mei 2009 werden de bevindingen gepubliceerd van een onderzoek naar kindermisbruik in Ierse katholieke instellingen over een periode van 60 jaar. Het onderzoek had negen jaar in beslag genomen.

Toen het bericht over het vijfdelige onderzoek Nederland bereikte, was het verpakt in getallen die weliswaar schokkend waren, maar zich op veilige afstand van mijn eigen leven leken te bevinden.

Mijn zoons en ik war en tijdens een schoolvakantie in die meimaand dat het rapport uitkwam bij mijn moeder in Dublin op bezoek en maakten wandelingen met

‘Broeder Clavin beukte hem met zijn vuist over het beton’

haar in Howth langs de Ierse Zee.

In maart van het jaar erna, 2010, ging ik nogmaals naar Dublin, voor haar 79e verjaardag. Ze kon nog amper lopen. Er was in die tien maanden iets gebeurd waardoor mijn moeder – die altijd een verende pas had gehad – van de ene op de andere dag een gebogen, mager oud vrouwtje was geworden.

Een maand later werd ik gebeld door mijn zus. Ik hoorde van haar dat ik een broer had, Philip. Hij was geboren voordat mijn moeder mijn vader had leren kennen en na 60 jaar had hij haar nu weten op te sporen. Hij woonde in Noord-Engeland en had twee dochters.

Mijn hoofd tolde van de onsamenhangende vragen, maar ik weet nog dat alles – de legpuzzel van mijn jeugd waarvan ik niet besefte dat die nooit was opgelost – op dat moment op zijn plaats leek te vallen.

Ik ben geboren in de jaren zestig in een arbeiderswijk van Noord-Dublin. Onze straat was vol kinderen, zwerfhonden en oude kinderwagens waarvan wij de wielen gebruikten om karren te maken waarmee we de helling van onze doodlopende straat afraasden. Ik was de jongste van drie zusjes.

Mijn moeder toonde ons zelden genegenheid. Ze uitte haar liefde door haar kookkunst en bakte eindeloos brood en taarten.

Bij doop, communie of trouwerij wilde ze

altijd het middelpunt van de belangstelling zijn. Toen mijn zus een meisje adopteerde en de biologische moeder haar zes maanden later terugnam, voordat de definitieve papieren waren getekend, huilde mijn moeder en zei dat ze er kapot van was. „Nee”, gilde mijn zus, „ik mag daar kapot van zijn. Ik.”

De radio was mijn moeders vaste metgezel. Op zaterdagmiddag was er een programma met Ierse muziek en de RTE-omroeper met de zware stem besloot altijd met de woorden: „En denk eraan, als u zin hebt om te zingen, zing dan vooral een Iers lied.”

Vaak hoorde ik de omroeper de jongensband van Artane bedanken voor zijn bijdrage.

Ik had geen idee wie die jongens van Artane waren. Als klein meisje besefte ik de betekenis van Ierse deugdzameheid die zij symboliseerden – zoals het bruine sodabrood dat mijn moeder bakte.

„Ik moet je wel zeggen dat Philip een paar jaar op Artane heeft gezeten”, had mijn zus aan de telefoon gezegd toen ze het bestaan van mijn halfbroer aankondigde.

Paragraaf 7549 van het rapport-Ryan uit 2009 luidt: „Seksueel misbruik door broeders was een chronisch probleem in Artane.” De instelling gebruikte „zware straf (...) om een bewind van militaristische tucht te handhaven”. Het rapport beschrijft het overheersende klimaat van angst, de emotionele verwaarlozing, het gepest door oudere jongens, de straf voor klokkenluiders, de kou en de honger.

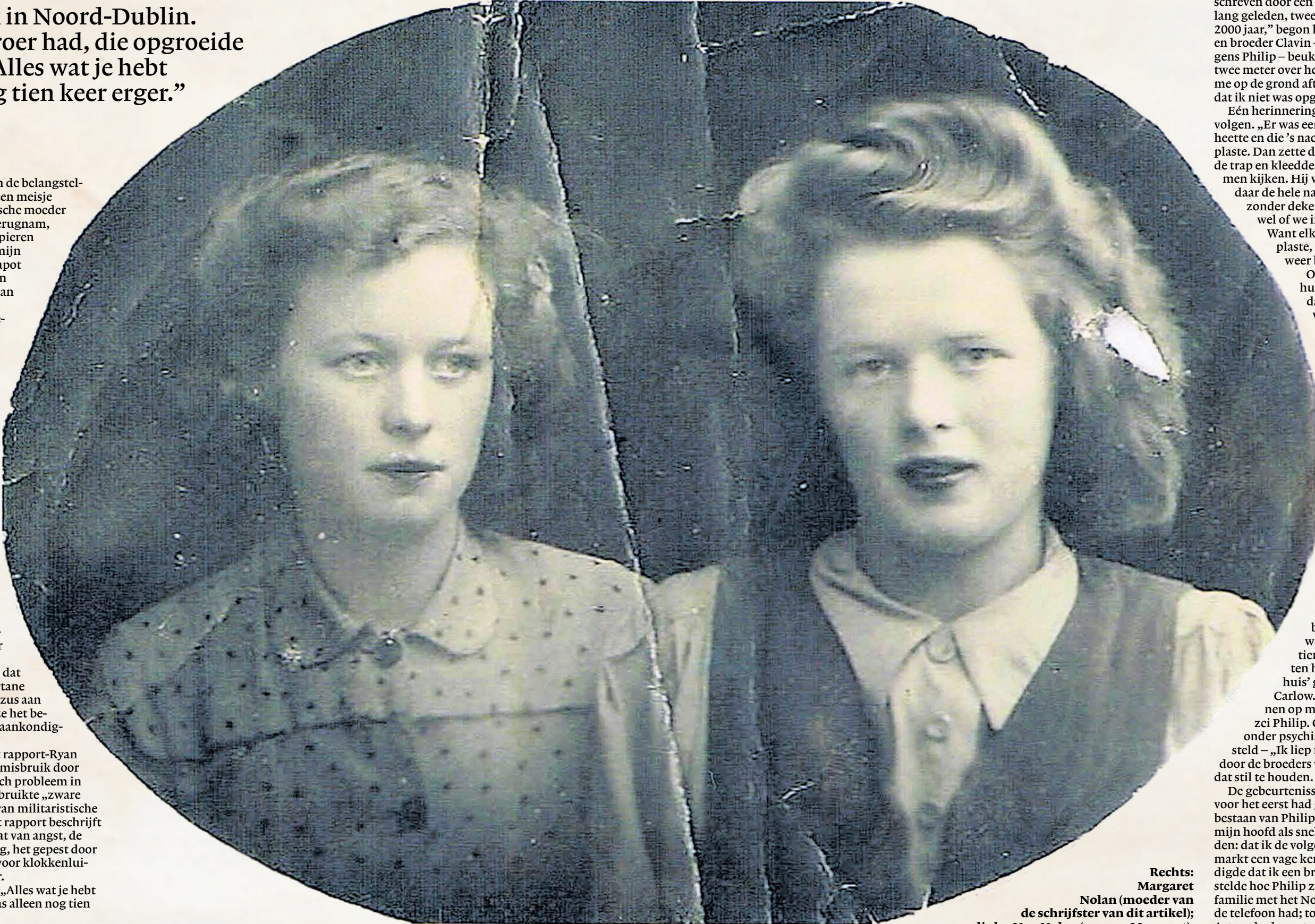
Ik vroeg Philip ernaar. „Alles wat je hebt gehoord was waar, het was alleen nog tien keer erger.”

Mijn zus en ik besloten onze broer in Retford op te zoeken in november 2010, vier maanden nadat ik Philip voor het eerst aan de telefoon had gehad. Zij zou uit Dublin komen vliegen, ik uit Amsterdam. Al weken van tevoren belde Philip ons doorlopend op.

Ik werd bestookt met eindeloze vragen over de plekken waar ik die week zou werken, alsof de zekerheid van onze afspraak zou worden beklonken als hij elke beweging die ik maakte zou bijhouden.

Zes dagen voordat we elkaar zouden treffen, kreeg mijn moeder een zware beroerte. Ik moest mijn vlucht naar Doncaster annuleren.

In plaats daarvan zat ik op Schiphol voordat ik op een vliegtuig naar Dublin zou stappen en hoorde mijn broer – een man van 61 – aan mijn mobiele telefoon ontroostbaar als een kind huilen om een moe-

Rechts: Margaret Nolan (moeder van de schrijfster van dit artikel); links: Nan Nolan (zus van Margaret).
Uit familiearchief

der die hij nooit zou hebben.

Ik voelde woede tegen mijn moeder in me opwellen, want ik bedacht dat ze zelfs hierin nog de hoofdrol voor zich opeiste. Maar eenmaal aan haar ziekbed sloeg mijn stemming om.

Ik stelde me haar voor als jong, knap meisje van buiten dat tijdens haar opleiding tot kraamverzorgster in 1949 onverwacht zwanger bleek en bij de nonnen in een tehuis voor ‘gevallen vrouwen’ in Castlepollack vloeren moest schrobben.

Ze was gewoon weggegaan omdat ze zich te diep schaamde om de waarheid van haar eigen tragische geheim onder ogen te zien. Ze bleef zich verwijten maken, ook al

werd haar kind tegen haar wil afgenomen. Mijn oma had 11 kinderen en er waren nog een paar jonge kinderen thuis – te veel monden om te voeden. Een van mijn tantes probeerde mijn oma over te halen om het kind te houden, maar ze was onverbiddelijk.

„Ik vroeg me af hoe je het maakte en wat er van je was geworden... Ik heb je een keer opgezocht, je kende mij niet. Je speelde zo tevreden met andere kinderen dat ik besloot het maar zo te laten... Ik had je niets te bieden”, schreef mijn moeder Philip in maart 2010.

Toen mijn moeder en vader elkaar leerden kennen en besloten te trouwen, deed ze een beroep op hem om Philip bij hen in huis

te nemen. Maar hij wist zich geen raad met het stigma om het kind van een andere onder zijn dak te hebben.

Voordat ze ziek werd, had ik haar naar Philips vader gevraagd. „Daar wil ik niet over praten”, zei ze. „Ik ben verkracht.” „Verkracht?” „Nou ja, voor ik wist wat er gebeurde, had hij me uitgekleeed. Het was geen aardig iemand.”

Ze overleed op de dag dat mijn zus en ik kennis met onze halfbroer zouden maken. Op haar begrafenis zei de pastoor dat veel kinderen in Howth mijn moeder zouden missen, want ze wist gebogen en wel nog dagelijks het hele eind naar de winkel te lopen en voor iedereen om haar heen een reep

chocola te kopen.

In de zomer van 2011 maakte ik eindelijk kennis met Philip. En met mijn schoonzus Carole, de hond, mijn twee nichtjes en hun vijf kinderen.

Philips huis wemelt van de troep die hij wekelijks verzamelt op de plaatselijke rommelmarkt; de bank zit vol speelgoedkabouters. Elke ansichtkaart die hij me stuurt, ondertekent hij met de naam van de hond. Hij werkt niet meer sinds zijn zenuwzinking, die hij kreeg toen het misbruikschandaal aan het licht kwam.

Het was snikheet, het weekend dat ik daar was. Philip praatte over de ernstige mishandeling en vernedering. Op een keer

speelden de jongens een toneelstuk, geschreven door een van de broeders. „Heel lang geleden, tweemaal zoveel als tweemaal 2000 jaar,” begon het. Philip versprak zich en broeder Clavin – een kilo of 90, 95 volgens Philip – beukte hem „met zijn vuist twee meter over het beton. Toen bleef hij me op de grond aftuigen met zijn riem omdat ik niet was opgestaan.”

Eén herinnering is Philip blijven achtervolgen. „Er was een jongen die MacDonald heette en die ’s nachts weleens in zijn bed plaste. Dan zette de broeder hem boven aan de trap en kleedde hem uit. Wij moesten komen kijken. Hij werd geslagen en moest daar de hele nacht zonder kleren en zonder dekens blijven staan. Het leek wel of we in een amfitheater waren. Want elke nacht dat hij in zijn bed plaste, moest hij de volgende weer boven aan de trap staan.”

Op de bank in hun rijtjes-huisje vertelde Carole me dat Philip het misbruik van Artane volstrekt geheim had gehouden – zelfs voor haar – totdat de schandalen binnen de Katholieke Kerk media-aandacht kregen. „Als hij het me vertelde dacht hij dat ik bij hem weg zou gaan, zei hij.” Hij kon het niet

opbrengen om met me over het seksuele misbruik te praten, maar noemde wel de namen van de broeders die ’s nachts bij hem kwamen. Een van hen was de leider van de jongensband van Artane.

Voordat hij op de ambachtsschool van Artane werd geplaatst, op zijn tiende, hadden de autoriteiten hem naar een ‘gekkenhuis’ gestuurd – St. Brigid’s in Carlow. „Ik weet nog dat er pinnen op mijn hoofd werden gezet”, zei Philip. Op Artane werd hij ook onder psychiatrische behandeling gesteld – „Ik liep rond als een zombie” – en door de broeders werd gewaarschuwd om dat stil te houden.

De gebeurtenissen sinds mijn zus me voor het eerst had gebeld om me over het bestaan van Philip te vertellen, joegen door mijn hoofd als snel gemonteerde filmbeelden: dat ik de volgende ochtend in de supermarkt een vage kennis aansprak en verkondigde dat ik een broer had; dat ik me voorstelde hoe Philip zou zijn als ik mijn nieuwe familie met het Noord-Engelse accent aan de telefoon had; toen ik hoorde dat hij op Artane had gezeten; het moment dat ik vroeg of hij misbruikt was.

Maar ik was totaal niet voorbereid op de schrik om te horen dat mijn broer als 10-jarige jongen aan elektroshocktherapie was onderworpen. Ik had een zoon van dezelfde leeftijd. Het leek wel of de elektrogolven door mijn eigen lichaam gingen. Ik besefte dat mijn moeder zich achter haar fornuis in de keuken van haar zelfgekozen boetedoening bijna een leven lang had uitgehongerd.

Ik begreep haar reactie en haar dubbele verlies toen mijn zus haar geadopteerde dochter terug moest geven.

Mijn familiegeschiedenis werd voor mij te groot om te verwerken, dus verbeeldde ik me dat ik me in een film van Mike Leigh bevond, op zoek naar humor om de wreedheid van het leven te verzachten. Ik deed net of ik in de bioscoop naar close-ups van de kabou-

ters op de bank zat te kijken.

Het waren moeilijke taferelen toen ik wegging. Philip reed ietwat roekeloos naar het station en vroeg of ik nog niet wat langer kon blijven. Hij had de hele nacht niet geslapen. Mijn nichtjes en een paar van hun kinderen waren mee om me uit te zwaaien. In de zinderende hitte van het perron was er veel meisjesgebabbel, waarbij ik met de wollen jas in mijn bezwete handen stond die ik aan had gehad toen ik uit Amsterdam wegging.

„We gaan nu afscheid van je nemen”, zeiden ze terwijl ze een andere kant op keken. Ik volgde hun blik. Philip stond in een eigen hoekje te huilen. Ik liep naar hem toe en samen bleven we op het perron achter. Zijn behoefte aan mij stuitte me op dat moment bijna tegen de borst. Zonder de vriendschappelijkheid van Carole en de vrolijkheid van mijn nichtjes konden mijn filmfantasiën de tragedie van Philips leven en dat van mijn moeder niet meer verzachten.

De trein kwam binnen. Ik sloeg mijn armen om hem heen en hij bedankte me overvloedig. In de trein bekeek ik een foto van zijn trouwerij – hij was toen knap, en Carole mooi en slank – en een brief van de christenbroeders uit januari 1969, nadat Philip een geboorteaakte had gevraagd die hij voor zijn huwelijk nodig had.

‘Geachte heer Nolan... Ik wens u veel geluk en succes in uw huwelijksleven en ik hoop dat u op uw huwelijksreis een bezoek aan uw oude school zult kunnen brengen’, antwoordde een broeder in keurig handschrift. „Fijne plek om met je bruid naartoe te gaan”, zei ik later tegen hem.

Hij sms’te me op mijn terugreis dat hij was vergeten me de twee bruine sodabroden te geven die hij voor me had gekocht. „Ik zal op het postkantoor vragen of ik ze per post kan sturen”, schreef hij in een brief die hij me een paar dagen na mijn thuiskomst stuurde.

Mijn broer is een gewond mens. Philips

‘Ik weet nog dat er pinnen op mijn hoofd werden gezet’

dochter Rebecca beschreef laatst dat in gesprekken met zijn psychiater vaak een herinnering aan Artane bij hem opkomt alsof iets een andere jongen overkomt. „Hij kijkt door een raam naar zichzelf. Maar in werkelijkheid gaat het over hem.” Ze vertelde me dat Philip op Artane een probleem met bedplassen had.

Rebecca is de enige naast professionele hulpverleners met wie hij over het seksuele misbruik praat. „Hij trilt en beeft als hij zijn verhaal vertelt: de naderende voetstappen in de nacht – daarom kan hij nu niet slapen; de chique kamers waar hij mee naartoe werd genomen, vaak met een paar jongens tegelijk; dat hij dan de kamer rondkeek en zag wat een ander leven de broeders hadden.”

Het misbruik dat op Artane plaatsvond – terwijl ik amper een paar kilometer verderop met tientallen kinderen vrijelijk op straat speelde – maakte deel uit van een wereld waar ik niets van wist en die toch in zoveel herinneringen uit mijn jeugd aanwezig was, ingebed in mijn moeders duisternis.

Philip en ik praten geregeld over de telefoon, over het weer, zijn hond, de gewoonte bijzonderheden van het dagelijks leven. Ik ben zus en moeder ineem geworden.

Ik zong altijd traditionele Ierse muziek. Als ik nu zin heb om te zingen, kan ik voorlopig even geen Iers lied zingen. Dat lijkt een te grote leugen.